

ՅԵՎԳ. ԲԵՋՐՈՐՈՂՈՎ

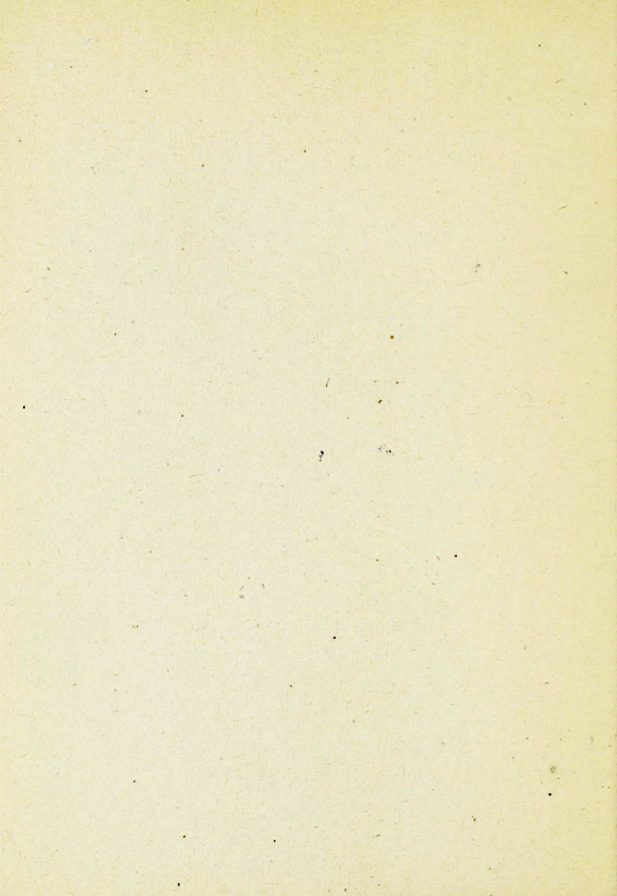
ՀԵՐ

ԺԵՐ

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆ

„ՀԱՅԻՍՏԱՆԻ ԿՈՂԿԵՍ“

1 9 3 4

APM

2-3368a

ԾԵՐ ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆ

Դ.Ս.Ե. в Ленин

Ц. 1934 г.

Am. 169

14217

Հրատարակչություն

«ՀԵՐԻՍՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆ ԿՈՎԿԱՍ»

Ռոստով-Ղոն 1934

Մերութեան հաստիւում, յերբ սա՛րն ես ըտրձրա-
նում ե՛ դանդաղ ես գնում ե՛ դժժաբ ե քայլելլը: Բայց
յերբ կանգ ես առնում ու հետե ես նայում — ուսերի
հեռակեց ամբողջ կյանքը յերևում ե տափաստանի նման:
Նույնիսկ խորասուզվում ես: Շատ ես խորասուզվում:
Ճիշտ ես գնացել արդյոք:

Այդպէս պետք եր ապրել:

Մի դուցե իղձը եմ քայլել — շեղվել ե հարկաւոր:

Յեղ. Աստուծոյ Սուլթանովը հետ նայեց իր յեր-
կաքանե, անցած կյանքին: Չէ՞ վոր վեց տասնյակ յեր-
կաք տարիներ ապրել ե նա:

Մտաբերում ե Աստուծոյ իր կյանքը: Յուրաքան-
չյուր քայլը չափում՝ ճիշտ ե գնացել արդյոք, ե իր
մեջ կշռադատում ե.

— Հովիվ եմ յեղել ե հարազատ տափաստաններում
ուրիշի յերջանկութեանը պահպանել: Ուրիշի՝ Նա-
րանձել եմ:

Վորոտաց, փայլատակեց ամպրոպային կայծակի
պես պատերազմը Հեռավոր Արևելքում:

Բշեցին ճակատ: Ռուս-ճապոնական պատերազմն եր:

Հեռավոր, անձանձի, առաջ դաշտերում կռվում եր

Աստուծոյ:

Ուրիշի յերջանկությունն եր պաշտպանում Ասփա-
տաւորը:

Պատերազմը վերջացաւ: Ասփատուրը նորից վերա-
դարձաւ Մյանիկյան հարազատ տափաստանները և
յերկար, ծանր տարիներ ելի բաւորակություն արեց:
Հովիվ դարձաւ: Աշխատում եր ուրիշի յերջանկու-
թյան համար:

Վերադին վարսաւ պատերազմը: Իսկպերխալիտա-
կան՝ վորն ազահորին լափում եր մարդկային միսը,
վոսկորները և կյանքը:

Մեծ Սալա հայրենի դյուղից Ասփատուրն ընկաւ
պատերազմի ճակատում դանվող № 75 հացի փուռը:
Պատերազմի անկշտում վորկորը նա անվերջ քանա-
կությամբ հաց եր խոթում:

Ասփատուրն անփնաս մնաց: Իսկպատերազմը գրն-
դակի պողպատյա ատամներով, սվիններով, արկերով,
շատ — շատերին ծակծկեց, հաշմանդամ դարձրեց: Մեկի
ձեռքը, մյուսի վտաքը կարտատեց... Ուրիշի յերջանկու-
թյան համար:

Հեղափոխություն

Հալից ընկած, մինչև հուսանտության դուռը հա-
սած ժողովուրդը թաղավորին տապալեց և թողեց
հակատը: Փուլ յեկաւ, քարուքանդ յեղաւ հին կյանքը:
Բայց նորը դեռ չկար, և յերբ բոլշիկները կոչեցին
նոր կյանք ստեղծելու, բռնկվեց Հոկտեմբերը, վորը լա-
տավորեց բոլորի և Ասփատուրի յերջանկության ուղին:
Բոլշեիկները Ասփատուրին հող տվին: Աշխատիր: Իսկ
Ասփատուրն աշխատել, լսով աշխատել դիտեր:

Ասփատուրն սկսեց աշխատել — իր յերջանկու-
թյունն ստեղծել:

Ասփատուրին ոգնում եր կրնր՝ Աննան, ոգնում եյին
նաև յերեխաները: Բոլորն ել աշխատում եյին մինչև

ուչ դիշեր, մինչև շրմելը Որերով աշխատում եյին կռացած, կողք կողքի Բոլոր ուշադրությունը, բոլոր սեփերը տվել եյին տնտեսությունը կարգի բերելու: Տնտեսությունն ամբողջ ժամանակ դրավել եր նրանց թե սեփերը և թե վողջ մտածմունքը՝ ինչպես ծաքաված շոր հողը՝ ջրին: Բայց փոխարենը շատ քիչ եր տալիս: Դանդաղ եր աճում տնտեսությունը:

Յեթե ուրիշի համար լավ եր աշխատում Ասվատուրն, ապա իր և իր ընտանիքի համար ինչպես կարող եր աշխատել նա:

Ամեն կերպ ջանում եր ճանապարհ գտնել, դուրս գալ իր այդ թշվառ դրությունից, վորի համար ձիերը ծախեց և յեզներ դնեց, կարծելով թե մի գուցե լավ կլինի: Յեզներով հերկեց, տափանեց՝ սերմ և հողացանեց: Յեւ մեկ տարի տնտեսությունում ազնվորեն աշխատելուց հետո, յեզները ծախեց և դարձյալ ձիեր գնեց:

Քուռակներին խնամում եր հարազատ վորդիների պես:

Ձեռքով շփացնելով հանդուգը քուռակի գաժակին, ուրախանում եր և կրկնում՝

— Մեծացիք, քուռակս, բանող ձի դարձիր, պետք և մեզ ազնես:

Աշխատում եր իր բախտավորությունն ստեղծել: Ասվատուրը վստիկ ձեռքեր ուներ: Բոլորը կարողանում և և բոլորն ել լավ ե: Կացինի բարձրահնչյուն ձայնին ընկերակցած հյուսնություն ե տնում Ասվատուրը: Դնում խրճիթներ և կառուցում, սայլեր և նորոգում, մարագներ և դրատում:

Վտակե ձեռքեր: Աստատուրը տանջող մտքերի ծանրության տակ գլուխը թազեց նրանց մեջ: Մտածում ե: Վեր ե հիշում:

Կյանքը — ուսերի յետեից յերևում և տափաստանի
նման: Ամեն ինչ յերևում և:

Գեղանից փոշին թաշցնել չես կարող:
Ի՞նչպես ապրեց:

Վատ ապրեց: Ավելին չեր կարելի: Յե՛վ ձեռքերն ել
վսակի, և՛ մորուքն եր արծաթյա, բայց փոշին չես անի:
Ճիշտ եր ապրում արդյոք:

Այնտեղ գնաց արդյոք:

Ո՛ւր գնա հիմա:

Միջակ — և խրճիթ, և ձի, և սայլ, և ցանքա: Ի՞նչ-
քան ույժ ունի:

Ի՞նչ հետո:

Կոլտնտեսությունն և կանչում:

Բայց այդ ինչպես — մեկտեղ: Յես ձիերս տամ,
սայլս, բոլորը և ուրիշն ուտի: Յես պիտի աշխատեմ
իսկ նա ստվերում հանգիստ խոսամպացնի: Վճնց թե
բոլորը միասին, ե...

Յերկանք վճռեց: Վարոշեց:

Դանդաղ, կանգ առնելով, գլուխը թեքելով մի կողմը,
դիմում գրեց:

Ասվատուրը՝ ուրիշ բաներից բացի, կոլտնտեսու-
թյուն բերեց մի զույգ ձի՝ սայլին լծած և չորս հատ
ել խոմուտ:

— Եդ ի՞նչ և, դու յերկու ձիու համար վեց խո-
մուտ ունեն: Այ քեզ զապասով մարդ: Բայց Ասվա-
տուրը թեք նայելով ծիծաղողներին վրա, հուզմուն-
քից անքերը շարժելով առաց՝

— Ամեն մի տանտեր զապասով պիտի լինի: Իսկ
ձիերին յես ինքս եմ քուռակներից մեծացրել: Մի՞թե
քուռակներին կարող ես միանգամից խոմուտի սովո-
րեցնել: Հարկավոր և կամաց-կամաց ընտելացնել:

Յե՛վ ծերունի Ասվատուրն ամեն ինչի մեջ եր աղաղես:

Այն ամենը, ինչ Ասվատուրը կոտնտեսութիւնն բերեց, գրեցին և հաշվառման յենթարկեցին: Բայց վոչ վոք ուշադրութիւն չդարձրեց նրա վրա, ինչ չէր գրած: Կյանքի խելոք վործը, անտեսական հոգատատարութիւնն աշխատանքում վոչ վոք այնտեղ չգրեց:

Միջոհասակ, ամրակազմ, մորուքով, սպիտակ մազերով, փայլուն հայացքով ծերունի:

— Ծերունի: Ծերունուն վերտեղ ուղարկենք:

— Նա շատ հյուանութիւնն է արել:

— Հիանալի յե: Կոտնտեսութիւնում հյուանութիւնն կանի:

2

Ասվատուրը հասկացաւ, վոր ռանչպարի առաջ յերկու ճանապարհ կա: Կամ դայլերի, այդ ժանիքավորների տոհմի շավիղով, ջանք ու ջիւք թափելով, ուժերը խիստ լարելով մտնել կուլակների շարքը: Ծնշել, խեղդել, ուրիշներին կոխկրտել, (յեթե քեզ առաջուց չձխտեն), բաարակներից քրտինք քամել, ընտանիքից, քեզնից դուրս ծծել յերակների ամբողջ արյունը, և ապրել հոշոտող գազանի նման: Շղթայված շան պես պահպանել սեփական հարստութիւնը:

Կամ մեկ ուրիշ, լսյն ճանապարհ՝ բոլորը միասին, համերաշխ — մեկը բոլորի, բոլորը մեկի համար — կոտնտեսական ճանապարհ:

Լավ է, վոր այդքան հասկանում եր Ասվատուրը, բայց շատ բան նրան դուր չէր գալիս կոտնտեսութիւնում:

Պայծառ, արևոտ ուր է: Ծնկշնկում է աշխուժ, թարմացնող գեփյաւոր և բերումգետնի գարնան անո՛ւշ հոտը:

Այդպես բուրում է կովի մաքուր կուրծք, յերիտասարդ մոր ամուր կուրծքը:

Այդպիսի որերում լավ եւ ձախատել: Ասվատուրը հարբելով արևի ջերմաշունչ շողերից, յերիտասարդի պես խրախուսում եւ յեզներին:

Սայլի վրա դրված եւ մասերի բաժանված փոքրիկ փայտե տնակը: Վերջինս Ասվատուրը տնում եւ դաշտ բրիգադի համար:

Ասվատուրը կոլտնտեսությունում հյուանություն եւ տնում:

Յեզներն աշխույժ կերպով քաշում են սայլը:

— Դեհ, քեզ մատաղ, խումար ջան, քաշիր...

Լավ որից հրճվում եր ծերունու սիրտը: Ասվատուրը նայում եր յերկնքին: Հառաչում եւ զարնանային անուշահոտ բուրմունքից հագեցած քամին եւ հանկարծ մոռալվում եւ, կարծես ուայմանական կերպով ամպը ծածկում եւ արևը:

Կոլտնտեսության դաշտերում, գութանի հետևից գնում եր յերիտասարդ կոլտնտեսական Թաշախաղարը: Նրա բոլոր շարժումների մեջ նկատվում եր ծուլություն: Նա աշխատել չեր ուզում: Մի կերպ գութանով խաղ-խզում եր հողը: Անտանելի եր նայելը:

— Թաշախաղար:

— Ա՛, ալապի, բարև:

— Բարև եզ, բարև, բայց դու ի՞նչ ես անում:

— Ձեռ տեսնում, թեյ եմ խմում:

— Հիչ չի նմանում, վոր դու գութանի հետևից ես գնում:

— Ապա ինչի՞ յե սման:

— Միթե այդպես են հերկում:

— Հերկիր ինքդ:

— Յես հերկելը կհերկեմ: Իմ գործը յես լավ եմ հասկանում, — նա մտրակը խրեց սայլի մեջ, վորտեղ տրված եր մասերի բաժանված փայտե փոքրիկ տնակը —

բայ աչքով քո կատարած աշխատանքի վրա նայելն անտանելի յե:

— Իսկ դու մի յե՛լ նայիր — չարացած թքեց Խաչախալարը — քիթդ ամեն տեղ խոթում ես:

— Ասա՛, մի՛թե դու քեզ համար այդպես կվարեյիր:

— Դե նա ինձ համար ե: Իսկ ինչո՞ւ համար կուտնտեսությունում ջանիս դու պիտի տամ: Թող ուրիշներն աշխատեն:

— Հիմար դու, հիմար, իոկ ո՞ւմ համար ես հերկում: Մի՛թե քեզ համար չի: Հերկիր, ինչպես հարկն ե, մի փչացրու հողը:

— Իսկ քո ի՞նչ գործն ե: Հեռացիր այստեղից՝ հիմար ծերուկ: Ամեն տեղ մտնում ես: Դեհ, սատկածներ — գոռաց նա ձիերի վրա — գնացե՛ք:

Ասվատուրը թափահարեց գլուխը և պինդ թքեց:

Նրա սիրտը հաճախ ճմլվում եր նման յերևույթները տեսնելիս:

— Մի՛թե սա հերկ ե: Մի՛թե սա տափանել ե: Մի՛թե այդպես են ցանո՞ւմ, հնձո՞ւմ, հավաքո՞ւմ...

— Քեզ ի՞նչ ե հարկավոր վերջի վերջո:

— Դուք հիմար եք: Այն, ինչ վոր փչանում, վոչնչանում ե, դա մեր պաշարն ե: Հասկանո՞ւմ եք, մեր հացը:

Յույց տվեց Ասվատուրը:

— Հավաքե՛ք, տղերք, մաքո՞ւր փոցխե՛ք: Ձեր սեփական ցորենը հավաքե՛ք:

Բայց յերրորդ բրիգադայում դրա վրա ուշադրություն չդարձրին:

Ասվատուրի ցուցմունքները, խորհուրդները և հայհոյանքը՝ դառը ծխի նման՝ ողը ցնդեցին:

Մի անգամ, անցյալ տարի, յերրորդ բրիգադայի բրիգադիրն ասաց —

— Սուլթանով, մեր ջրադացը վերանորոգում ենք,
ցորենը տար Չալթրում աղալու:

Գնում ե Ասվատուրը և տխուր մտածում:

Բոլոր ցորենի դեզերի կանգնած տեղերում ցրված
են հասկերը և վոչ վոք հավաքել չի ցանկանում:

— Այս ի՞նչ բան ե — մտածում ե Ասվատուրը —
միթե ոտար ե սա: Մերն ե: Պահպանել ե պետք: Չե՞
վոր իմ հացն ե վիշանում: Յուրաքանչյուրն այսպես
պիտի մտածի:

Յերկինքը մթազնել եր թթված դեմքի նման: Նրա
յերեսի վրայով սահեցին չարացած ամպերը:

Շուտով անձրև յեկավ: Այն բոլոր տեղերում, վոր-
տեղ կալսիչ մեքենայից ցորեն եր թափթփվել, այն-
պես եյին հավաքել, վոր յերկու մատի հաստությամբ
մնացել եր դեսնին և անձրևի կաթիլները թխկթխ-
կոցով թրջում եյին այն:

Անսպասելի կերպով՝ կարծես կայծակը հեռացրեց
ամպերը՝ առատությամբ հեղեղ թափվեց և վողոգելով
ցորենը առվակներով տարավ:

Ծերունին յերեսը ձեռքերով ծածկեց, վորպեսզի
վոչինչ չտեսնի և չջուկի: Անձրևի և արտասուների կաթիլ-
ները նրա կնճռոտած ձեռքերից գլորվում եյին ներքև:

Չարդախի տակից քիչ հեռու հավաքվել եր յեր-
բորդ բրիզադան:

— Միթե դուք չեք տեսնում, վոր ջուրը տանում
ե ցորենը: Չե՞ վոր այդ մեր պաշարն ե վոչնչանում:
Հնց: Հավաքեցե՛ք: Ն՛խ, դ՛ուք, կոլտնտեսականներ:

— Ո՛ւմ ցորենն ե ջուրը տանում, հը՞: Նա ձերը
չե՞ միթե:

— Հետո ինչ, քո՞նն ե...

— Մերն ե: Ա՛խ դու, անպիտան: Հարկավոր ե
գնալ և հավաքել:

Այսպիսի հեղեղի ժամանակ, դու ինքդ գնա։
Անձրեր ծեծում եր գետ։ Նրա պղտոր վտակները
ցորենը լվանալով տանում եյին դեպի դաշտ։

Ծերունին առանց հետ նայելու շարունակեց իր
ճանապարհը։

Ն՛խ, ամսոս ծերացել եմ յես։ Իմ խորհուրդները
վոչ փոքին պետք չեն։

Դաշտի մյուս ծայրում, վրանի տակ կռացած
եր ծերունի Ջաքանավը։ Աչքերն առանց թերթելու
նայում եր նա ուղիդ առջևը։ Մտածում եր։

— Հիտուն յոթ տարի յես ապրել եմ։ Կյանքի
դժվարին պայմաններում շատ ուշատ փորձեր եմ ձեռք
բերել, խրատներ եմ ստացել և այսոր վոչ փորձս և
վոչ ել յես՝ ինքս — վոչ մի մարդու պետքական չե։
Ահա ինձ գետնախնձորի դաշտերում պահակ են նշա-
նակել։ Ծերունի ասում են, սրանից ավելի ուր պիտի
գնաս։ Միթե՞ այդ ճիշտ ե։ Այո, թեև յես ծերունի յեմ,
բայց շատ բան գիտեմ։ Իմ փորձը հարկավոր ե տալ
ուրիշներին։ Բայց ով ե ուշադրություն դարձնողը։ Յեր-
բեմն՝ ճիշտ ե, լսում են, իսկ շատ ղեպքերում ել սատա-
նայի մոտ ուղարկում։ Ա՛խ, ծերություն, ծերություն։

Անձրե եր գալիս և ամպերով կուտակված մթազ-
նած յերկնքում, զառամյալ ծերունու շատ տեսած
աչքերի հանգստի համար, չեք յերևում լուսավոր կետե-
րով հանդարտ փայլող յերկնակամարը։

Ծերուն Չորանավը ան ջաշեց և սկսեց փաթա-
թել ծխախոտը։

Մտքերի այսպիսի հեղեղից հետո, ցանկացավ նը-
րանց առաջ սիրտը բանալ, համակրություն գտնել,
փորե և մեկից ողնություն, քաջալերանք ստանալ։
Ծանր ե ապրել այսպես անպետք, շրջապատից հետ
մղված, յերբ գիտակցում ես, փոր դու, այսպես թե

այնպես պետքական ես և նույն իսկ շատ ողորմալիկ։
Յե՛վ կա ցանկություն...

Այդ պահին գտնվում են համակրողներ։ Նրանք
վշտացած՝ ձեռքները ծնոտներին դրած լսում են և
տխուր շարժում գլուխները։ Իսկ յերբ ծերունին լը-
ռում է՝ կուլ տալով ծխախոտի դառը ծուխը, նրանք
աչքները չորս կողմ պտտելով, ան քաշելով ասում են.

— Միթե՞ այսօր վորևե մեկին հարկավոր ե լավ
մարդ։ Միթե՞ գնահատում են, հասկանում են։ Առաջ-
ներում ուրիշ եր, ծերունիները հարգանք, պատիվ
ունեյին։ Իսկ նրա մոտ... Ֆո՛ւ, ներքի, աճրիմ, յերկ-
նային թագուհի։

— Դեհ, — ասաց Մերունը — կանգնելով, մնաք
բարձի. ինձ հարկավոր ե գնալ։ Նա գնաց քարի պես
ճնշող սրտով։ Այդպիսի համակրություն նա չեր ուզում։

— Ձե՞ վոր հիմա նրանք են ասում, խոսում։ Յե-
րիտասարդություն։ Նրանց ինչ։ Նա իրենցն ե, նոր,
յերիտասարդ։

Յե՛վ ծերունին նիհար, դողդողջաւն վռաքերով
գնաց տափաստանում գտնվող իր հեռավոր վրանը
դառնացած մտքերի ծովում խորասուզվելու համար։

Այսպես եր անցյալ տարի։

3.

Սուլթանովը 1933 թվի հունիսի 4-ին, ինչպես և
յերկրորդ հնգամյակի անվան կոլտնտեսության բոլոր
ծերունիները, հրավիրված եյին ժողովի։

Ասվատուրն այս անգամ համարձակ, աշխույժ
քայլերով, կոլտնտեսության վարչության շենքը ժո-
ղովի գնաց,

— Բարե, Ասվատուր պապի — նա պատասխանեց
հաստատ և վորոշ.

— Բարև.

— Ո՞ւր ես գնում:

— Ինչպես տեսնում եք, ժողովի յեն հրավիրել:

— Ո՞վ

— Կուսակցական բջիջը — և այդ խոսքերում կար հպարտութուն:

Կնշանակե պետք էմ, կնշանակե դեռ ոգտակար էմ, վոր կանչում են՝ մտածում եր ինքն իրեն Ասվատուրը:

Հովաքվեցին 18 ծերունիներ: Ամենափոքրը հիսուն տարեկանից մեծ եր:

Կուսակցական բջիջի կողմից ղեկուցեց Գրիգորյանը:

— Կուսբջիջը ձեզ բոլորիդ հրավիրել և նրա համար, փորպեսզի դուք ձեր անցյալ փորձով, ձեր կարողությամբ ոգնեք և սովորեցնեք յերտասարդությանը բերքը հավաքել առանց կորստի, հայտնաբերել բոլոր թերությունները՝ բերքը ժամանակին և առանց կորուստի վերջացնելու համար:

Այդ նպատակի համար, բջիջն առաջարկում և ձեզ կազմակերպել կոլանտեսականների ազրոխորհուրդ:

Բոլորն ել ուշադրությամբ լսում ու դիտում եյին:

— Ո՞վ և ցանկանում խոսել: Մերունիները մեկը մյուսի հետեից սկսեցին արտահայտվել: Լուսեղեն Թշնանդովն առաց, վոր անցյալ տարվա նգածադիկի խոտհարը՝ կանաչ լինելու պատճառով, անպետք և յեղել, հարկավոր և խոտը քաղել հասնելուց հետո: Չամաեր խորհուրդ տվեց ոգտադործել անցյալ տարվա փորձը՝ խուրձերը կապել, վորն աննշան կորուստ կտա և հունձը մի քանի սրով կկրճատե: Թող ամուր սկզբնապատճառ հանդիսացող Շլանդովը և Դոմբանը լերիտասարդությանը սովորեցնեյին:

— Անցյալ տարի պարկերի բացակայութեան պատճառով շատ մեծաներ յեղալ, հարկավոր է այդ նախապես կանխել, — արտահայտվեց Զաքարյովը։

Ծերունիներին շատ - շատերն արտահայտվեցին։ Իր տանջված սրտի խոսքն ասաց նաև Սուլթանովը։

Արտահայտվելուց հետո բոլորն ել ուշադրութեամբ լսեցին և քննեցին Միլոսթենական Ժողկոմխորհի հայտնի փորձումը՝ «Կոլտնտեսային հին գվարդիայի» մասին։

Այդ որվանից, կարծես ծերունիները թե ու թիկունք ստացան, ջահելացան։ Յեթե առաջներում հարկեր լինում աղմուկով, վեճով, հայհոյանքով համոզել, փոր աշապես պետք է աշխատել և փոչ թե այնպես, հիմա նրանց կարծիքն սկսեցին ուշադրութեամբ հաշվի առնել։ Ծերունիներն ավելի մոտ մտերմություն սկսեցին կուսըջիջի հետ։

Յեթե ծերուններն առաջ յերբեմն գանգատվում էին կոմունիստներին և քաղբաժնից եկած աշխատակիցներին, հիմա նրանք գանգատվելու փոխարեն սկսեցին հայտնել բոլոր թուրությունները և ոգնություն խնդրել վերացնելու այն։

Ծերունները փոչ մի անգամ դեռ այնպես ուշադրութեամբ չեն կարդացել և լսել «Մոլոտ» լրագիրը, ինչպես այն որը, յերբ նրանում տպագրվել էր «Կոլտնտեսային հին գվարդիա» կազմակերպելու մասին յեղած փորձումը։

Իսկ այդ ժամանակ քաղբաժնում և խմբագրատանը շատապ աշխատանք էր գնում։ «ԿՀԳ» հուշատետրը թարգմանեցին հայերեն և տպեցին տպարանում, փորպեսզի յուրաքանչյուր ծերունի, մայրենի լեզվով, մեկական որինակ ստանա։

Ապրիլի 15-ին գումարվեց կոլտնտեսային հին գվարդիայի փորակի տեսուչների հավաքը։ Այդ ժա-

մանակամիջոցում Մյասնիկյանի ռալսնի բոլոր 14 կոլ-
տնտեսուկթյուններում կազմակերպվեցին «գվարդիա»:

Ասվատուր Սուլթանովը հավաքից վերադարձավ
փորակս յերիաստարդ:

— Դու լսեցիր — սայլի մեջ հրելով հարեմանի
կողքը — դու լսեցիր՝ ինչ ասաց Դողիկյանը: Այ քեզ
հոգի մարդ, խելոք:

— Իհարկե ուրիշին քաղբաժնի պետ չեն նշանա-
կի, այստեղ գլուխ ե պետք:

— Ծերունիներ, կուսակցուկթյունը հիմա ձեզ մեծ
գործ ե հանձնում: Հասկանո՞ւմ ես — կուսակցուկթյու-
նը հավատում ե մեզ ե հանձնարարում ե — Ասվա-
տուրը սպառնում ե մատով — մեզ՝ կուտնտեսային
հին գվարդիային:

Նա ցույց տվեց իր տեսչական կրծքանշանը: Դա
հոյակապ գործ ե: Մենք պետք ե ոգնենք կուսակ-
ցուկթյանը կալտնտեսուկթյունները դարձնել բոլշեիկ-
յան, իսկ բոլոր կուտնտեսականներին՝ ունևորներ:

Յեվ մենք այդ կանենք:

— Կանենք: Ի՞նչպես հիմա չանել:

— Այո, ճառից հետո միայն լրագրում վորոշումը
կարդացի: Դե՛հ, հիմա մենք վորակ կտանք, ե՛ ինքներս
կտանք ե՛ կհարկադրենք ուրիշներին տալ:

Յեվ կուտնտեսային հին գվարդիան ցույց տվեց
իրեն:

Ծերունիները հաստատ քայլերով կուտնտեսուկթյան
կյանքի մեջ մտան:

Յերկրորդ հնգամյակի անվան կուտնտեսուկթյու-
նում Սուլթանովը հանդիսացավ առաջի վորակի տե-
սուչը: Հանդարտ, խելոք քայլերով նա շրջում ե բո-
լոր բրիգադները: Թեև կցված ե առաջին բրիգադա-
յին, բայց կարողանում ե բոլորին ել հետևել: Մեկ

որվա ընթացքում նա կարողանում է լինել արևածաղկի արտերում և նկատել, վոր շատ վատ են հասկացում և թողնում են, վոր արևածաղիկները փչանան:

— Այնտեղ պետք է մի քանի զամբյուղ տանել, վորպեսզի արևածաղկի հատիկները դեռին չթափվի— նույնպես և սայլ՝ արևածաղիկները պահեստ տանել՝ դաշտում չնեխելու համար:

Յե՛վ միաժամանակ տրակտորներին և հետևում: Մեկ Ֆորդգոն ծուռ ակոսներ է անում, մերթ հասկացում, մերթ թողնում է հողը:

Սուլթանովը դիմում է տրակտորիստին՝ ինչո՞ւ տրակտորն այդպես վատ է վարում, դեռ ու դեն է ընկնում: Ինչո՞ւ դեկը վատ ես բռնում:

— Զսպանակը թույլ է:

— Քո զսպանակն է թույլ, պտտել և հարկավոր: Մի՛ խաբիր ինձ:

Գնում է առաջ: Յերեսուն հեկտար ցանքսը անպետք է: Կանչում է բրիգադիրին:

— Վատ է: Մի՞թե այսպես են ցանում:

— Վատ չե, այլ լավ է:

— Դու լսիր, յերբ քեզ հետ տեսուչն է խոսում: Յանքսը անվորակ է, պետք է նորից հերկել:

Յերբ դաշան սկսեցին տափանել, Սուլթանովը խորհուրդ տվեց—

— Իսկ դուք տափանի վրա ահա՛ են քարը դրեք և մեկ պարկ ել լիքը հող, են ժամանակ լավ կլինի, թե չե տափանը թեթև է:

Յուրաքանչյուր որ Սուլթանովը իր անտեսավարական աչքով մի վորեւե բան տեսնում եր:

Բրիգադիր Զումակովը պատրաստվում եր 25 հեկտար ցելատեղը ցանել: Ամեն ինչ պատրաստ է: Այդ բույսերն մոտենում և Ասվատուրը:

Յաննէյ եւ ուղում

— Այո

— Իսկ ինչո՞ւ կրկին չեա հերկել: Ձե՞ վոր դու
խոտի մեջ եւ ցանում:

— Ի՞րը հասկանում եւ... ահա կրկին տափա-
նածք:

— Յեա վոր հասկանում եմ, դու հասկացիր: Ձե՞
վոր դու քո սեփական տնտեսութեան մեջ այդպէս
չեղիր ցանի:

Չուժակովը լուում եւ:

— Ձեղիր լինի, չե՞: Իսկ այս ում ցանքան եւ Հո-
րոս ցանքսը հո չե՞:

8467 Յե՞վ նա գնաց, դնաց վախեցնելու:

Չուժակովի հետ նաեւ այսպիսի դեպք պատահեց:

Յերկրորդ բրիգադայի բրիգադիր Չուժակովը նըս-
տում եւ գովում ե իրեն —

— Այնտեղ 100 հեկտար եմ կալսել, մյուս տեղ՝
յերկուհարյուր: Ո՞ր ինչպէս աշխատում ենք: Յե՞վ չնը-
կատեց, թե յերը Աւվատուրը մտտեցա՞լ, կանդ առա՞լ
լուում եւ ե գլուխն ե շարժում:

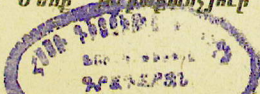
— Թո՛ղ, Չուժակով, ի՛նչ եւ դուրս տալիս: Այնքան
չեա կալսել, ինչքան փշացրել եւ: Ձե՞ վոր դու նույն-
իսկ յերկրորդ փոցիը չեա արել: Իսկ յի՞թե անեա,
հինգ-վեց փութ կհավաքեա:

Չուժակովը կատաղեց:

— Դու ի՛նչ եւ... տեսնելով տեսչի կրծքանշանը
համարտապա՞լ:

— Մի բարկանա, ծերունի, բոլորը կանեմ. 15 ո-
րից հետո յեկ — ամեն ինչ կլինի:

— Գլխիս հեքիաթ մի կարդա: Վոչ թե 15 որից,
այլ 3 որից, ե վորպէսդի մաքուր լինի, թե չե քաղ-
բաժնին կատեմ: Մենք տարածանշուր հնդորյակին

կամ գնում, կամ տեղեկության ենք ուղարկում այն տեղ: Բոլոր լեզուէ շաղ մի տա:

— Ե՛լա, ծերունի, կարիք չկա բարկանալու, վիճելու, թե չե դու նրան, նա քեզ... ի՞նչ ե դուքս զայիս գրանից: Հարկավոր ե համաձայնության գալ — մեջ, մտալ բրիգադայի անդամներից մեկը՝ Սահակը:

— Դո՛ւ ի՛նչես ասում, ի՛նչ համաձայնութան մասին ե խոսքը: Վատ աշխատողի հետ յես ել կկոխեմ, ուրիշներին ել կկոխեմ: Փոցխելու մասին, յես նրան արդեն 30 անգամ եմ ասել: Վորպեսզի 3 որից հետո բոլորովին մաքուր լինի: Յե՛ւ յերբ բրիգադայից հեռանում եր նա՝ խիստ ե կտրական կերպով ավելացրեց—

— Գննելու յեմ հա, լավ մտիք արեք:

Առաջի բրիգադայի ծերունի տեսուչները՝ Ասվատուր Սուլթանովը, Ծերուն Զորանովը ե Ղազարոս Մալխազովը՝ ամեն առավոտ հավաքվում են թուղիկ խորհրդակցության: Հաճախակի, յեթե նա մոտ ե, կանչում են կոմբիշիլի քարտուղար Մարգարյանին՝ Վերջինիս պատմում են այն բոլորի մասին, ինչ նկատել են ե ստանում են համապատասխան ցուցմունքներ: Խորհրդակցում են՝ թե ով ի՛նչ պիտի անի, նշանակում են...:

Մարգարյանը շատ լավ ե ղեկավարում ծերունիներին: Նրա ցուցմունքներով ծերունիները հավաքվեցին ե աշխատանքի ծրագիր մշակեցին ե հիմա ել քսա ծրագրի աշխատում են:

Քաղբաժնի աշխատակիցները ծերունիների մոտ ե ընդհանրապես կոլտնտեսությունում ցանկալի հյուրեր են: Բոլորը, մանավանդ քաղբաժնի պետ ընկեր Դոգդիկինը:

— Դա այնպիսի մտրդ է — ասում է Ասվա-
տուրը — վոր նրան համբուրել ե հարկավոր:

Պետի տեղակալ Յեղիազարովը, սոսկալի խիտ սև
մորուքով, և քաղբաժնի տեղակալը — Կոմյերիտզժով —
Եյսերտ Արաուրը բոլորի սիրելին են:

Գայիս են պատեֆենով և ամեն անգամ իրենց հետ
նոր աշատինկաներ են բերում:

Այս անգամ ել այդպես յեղավ: Բաղբաժինը իր
ամբողջ կազմով յեկավ առաջի բրիգադան: Այիսա-
տանքի աղմուկից հետո, յերբ լուց կայսիչ մեքենաների
գորեղ սիրտը, միտինդը բացեցին: Նվադում եր դհու
ու գուռնան:

— Յերկրարդ հնդամյակի անվան յերեք դաշտերի
կոյտնտեսությունների հարվածայինների հավաքը թույլ
ավեր համարել բացված:

— Ի՞նչու մենք առաջի բրիգադայի հողամասում
միտինդ ենք կազմակերպում: Վորովհետև բոլոր ծե-
րունիների վորոշմամբ նա առաջինն է: Մեր առաջ
ի՞նչպիսի լոնդիր և գրված: Սմախ 13-ին վերջացնել
սերմացանքը, վորպեսզի ծերունիների Յերկրային
հավաքին, մեր պատգամավորները կարողանան աշու-
նային ցանքսի ավարտման մասին զեկուցել: Բայց հի
շեցեք, վոր ծերունիները՝ քաղբաժնի աչքերը՝ ձեզ
հսկում են, ցանքը պետք է վորակով լինի:

Դոկուկինին յերկար ծափահարեցին: Հավաքին
մասնակցում էյին շատ քանակությամբ աշխոր ունե-
ցող հարվածայիններ: Սուլթանովը միայն 175 աշխոր
ուներ: Այստեղ հենց 14 տարեկան մի աղա 60 աշ-
խոր ուներ:

Միտինդից հետո սկսվեց յերաժեշտություն և
պարեր: Բոլորն ել պարեցին և Դոկուկինը, և Յեղիա-
զարովը, և 70-ական տարիք ունեցող ծերունիները,

և Մուլթանովը, և Կանայք և Նույնիսկ Մարգարյանի
8 տարեկան աղջիկը:

Հերթականությամբ մեկ վոդային նվազասումըն
եր զորոտում, մեկ պատեֆոնն եր յերգում:

Այդ իսկական տոն եր:

Տոնեցին բոլորը: Ծերունիները տոնում եյին յետ
վերադարձրած իրենց յերիաասարդությունը, վորոնք
հակայական պատասխանատու աշխատանք եյին ստա-
ցել: Կոլտնտեսականները տոնում եյին հնձի ավարտ-
ման և աշնանացանքսի ճակատում իրենց տարած
հաղթանակը, տոնում եյին բացականչություններում
և յերգերում շնորհակալություն հայտնելով քաղաքի
և ծերունիների աջակցության և ղեկավարության
համար: Իսկ քաղբաժինը տոնում եր իր տոնը, ընդ-
հանուր տոնը, վորն այնքան սրտանց ուրախ եր:

Բոլոր կոլտնտեսություններում ել ծերունիները
յետանդ ու թափ եյին առանում, շահելանալով մի
քանի տասնյակ տարիներ:

— Վաղուց ծերացած պիտի լինեյինք, ասում
եյին նրանք: Քաղբաժինը ճիշտ վորոշեց: Ծերկրային
կուսկամիտեն լավ կարգադրություն արեց: Այնտեղ
իսկուք մարդիկ են նստած:

Վորակի տեսուչների բրիգադայի բրիգադիր Քա-
չախապարը, 26 կոմիսարների անվան կոլտնտեսությու-
նում, ծերունիների խնամքին յենթարկեց հացը, տսե-
լով, վոր ծերունիներն արգարացնում են իրենց վրա
գրված պարտականությունները:

Անձրեի ժամանակ, յերբ կալիչ մեքենաները վանդ
առան և բոլորը փախան ու պատասպարվեցին փայտե
փոքրիկ տնակում, Քաչախապարը վաղեց ստուգելու,
թե բունկերում ցորեն քիչացել և արդյոք կոմբայներները
թույլ չալին նրան մոտենալ կոմբային:

Անձրիւ ծեծում ե, իսկ նրանք միճում են:

— Յեա վորպես ծերունիների ազրոխորհրդի առ-
դամ, փորակի տեսուչ, պահանջում եմ:

Յեվ նրան թույլատրեցին նայել Միայն գլխանից
հետո, անձրիից պաշտպանվելու համար նա գնաց ե
կանգնեց կտրի տակ:

Ծերունիներից հետ չեյին մնում նաև պառամները:

Միկոյանի անվան կոլանտեսության պառամները
դիմեցին «Նստուգիստախ»-ի խմբագրությանը այս-
պիսի նամակով: Նրանք խոստացան (յեվ իրենց խոս-
տումը կատարեցին) սլնել ձմեռվա քերքի հավաքե-
լուն, տալ իրենց կովերը, վորովհետեւ լծկանները
չէր բավարարում, հասկերը կրկին անգամ փոցխել:

Հարվածային կարգով կաշխատենք մինչև չհավա-
քենք, չկալսենք արւածադիկը, չեղիալտացորենք և չվեղ-
ջացնենք կերի սիրտացումը: Կուսակցությունը ցան-
կանում ե մեզ ունեոր դարձնել, վորի համար վոչինչ
չի խնայում, իսկ մենք եւ մեր ուժերից վեր պետի
ոգնենք նրան:

«Կամստուխ» և Անդրենի անվան կոլանտեսություն-
ների ըոյոր պառամներին կոչ ենք անում հետևել մեր
հարվածային որինակին և բարձրացնել ցորենի աշխա-
տանքի քանակը աշխորով: Վաթսունինգ պառամների
աատրադրությամբ սատրադրում ենք՝ Դոգուլիեա, Գը-
րենադերովա, Շուխիդովա, Զիրինա:

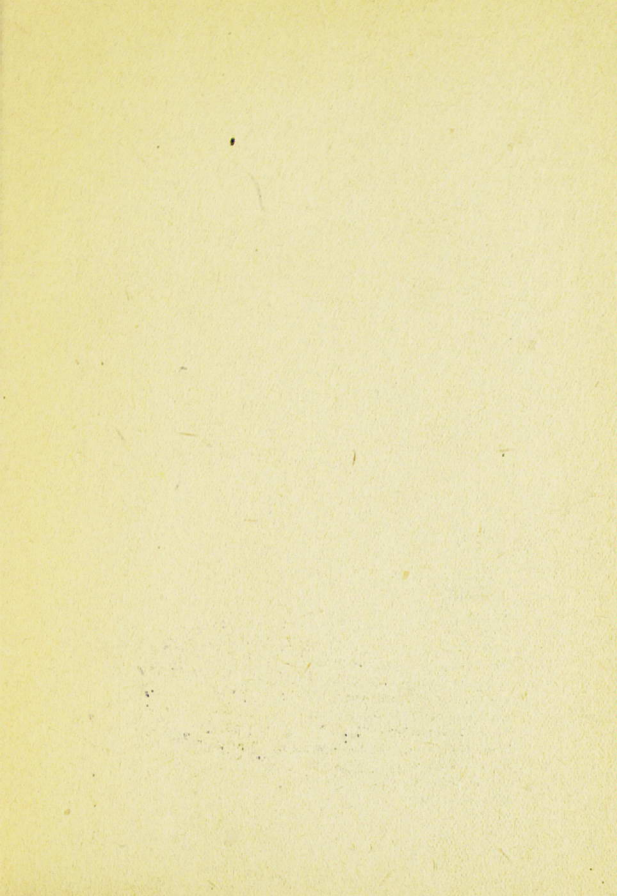
Բոլոր ծերունիները՝ կոլանտեսային հիւսիսը
գիտն՝ քաղաքանի գեկավարությամբ, իրենց ըոյոր ու-
ժերն ու լիռանդը աալիս են կյանքում կատարելու,
մարմնավորելու գիտուն առաջնորդի՝ րնկ. Ստալինի
մեծ; նշանավոր լոգունդը — ըոյոր կոլանտեսություն-

ները դարձնել բողոքական, իսկ կողմնառեւականներին
ուսնեւորներ, և նրանց ուժերն ապարդյուն չի անցնում.
Ներկայումս կողմնառեւականները բնաբերքի կանխա-
վարձը ստանում են աշխտորով: Այդ բնական խափարձը
գերազանցում և ամբողջ հացի տփ քանակից, վոր նը-
րանք անցյալ տարի ստացել են աշխտորով: Այս տարի
յնրկրորդ հնգամյակի կողմնառեւությունում մեկ աշ-
խտրին հասնում և 12 կիլոգրամ:

— Այս տարի տիրոջ պես աշխատեցինք, ցանե-
ցինք, հավաքեցինք: Իսկ յեկող տարի ել ավելի կաշ-
խատենք, —ասում և կողմնառեւային հին գվարդիայի լա-
վազուն ներկայացուցիչ ընկ. Սուլթանովը, ծերունի-
ների Յերկրային հավաքի պատգամավորը: Մենք թե-
վակոխում ենք ուսնեւոր կյանք: Յեմ յես հավատում
եմ — նրա ձայնը շատ հաստատաւ և հանդիսավոր —
անցնում են ընդմիջաւ մեր գյուղացիական դժբախ-
տությունները:

Այո, բնութիշտ: Միայն առանց պայքարի, առանց
դժվարությունների վոչինչ չի տրվում: Աշխատել և
հարկավոր:

3590

А. Х.

Ответственный редактор Г. А. Потени
Технический редактор О. Тер-Давыдов
Сдано в набор 11/XII 1933 г.
Подписано в печать 21/XII 1933 г.
Статформат Б6—125х176,
Уполкрийлит Б—622, Заказ № 2441
Объем $\frac{3}{4}$ печ. лист. Тираж 1 00
Тип. ил. "Стачки 1902 г., СКНПО
в Ростове и Дону"

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0043152

